

ENERGIA SZAKÉRTŐI BESZÁMOLÓ

A VDSZSZ VI. KONGRESSZUSA SZÁMÁRA

2003 – 2008.

2008. augusztus

ENERGIA SZAKÉRTŐI IRODA

TARTALOMJEGYZÉK

HELYZETKÉP A MAGYAR VILLAMOSENERGIA RENDSZERRŐL, AZ ENERGIAPOLITIKÁRÓL, A PIACI MODELLRŐL

1. BEVEZETÉS

2. ÁLTALÁNOS HELYZETKÉP

3. ZÁRSZÓ

FÜGGELÉK

MELLÉKLETEK

1. Melléklet: ENERGIAPOLITIKA

2. Melléklet: PIACI MODELL, TÖRVÉNYKEZÉS

3. Melléklet: STATISZTIKAI ADATOK

2008. augusztus

HELYZETKÉP A MAGYAR VILAMOSENERGIA RENDSZERRŐL, AZ ENERGIAPOLITIKÁRÓL, A PIACI MODELLRŐL

1. BEVEZETÉS

A magyar villamosenergia szolgáltatás több, mint 100 éves története során bebizonyosodott, hogy képes a kor követelményeinek megfelelő műszaki-gazdasági színvonalon működni.

Az iparág fejlesztését, üzemeltetését, üzemirányítását, továbbá a fogyasztói kiszolgálást biztosító munkavállalók nagy elkötelezettséggel és szakértelemmel végezték, végzik feladataikat.

Az iparágra mindig is jellemző volt az a szakmai elhivatottság, és összetartozás, melynek alapját a folyamatos, biztonságos villamosenergia szolgáltatás garantálása, az elért eredmények képezték.

Az iparág dolgozói bárhol tevékenykedtek, - legyenek azok kiemelt fejlesztő mérnökök, erőművi diszpécser központok dolgozói, kazánházi gépészek, hálózati társaságok üzemirányítói, fogyasztói kapcsolatokat ellátó dolgozók – nagyfokú elkötelezettségről, munkaszeretetről tettek tanúbizonyságot.

Minden nap „szolgálatba állnak” és szolgálati besorolás, előírás szerint látják el feladataikat.

A legtermészetesebb követelmény, és kötelezettség, hogy a fogyasztók elvárásainak, a folyamatos és biztonságos villamosenergia ellátásnak csak úgy tud az iparág megfelelni, ha vannak olyan dolgozói, akik a nap 24 órája során képesek a szolgálatnak megfelelően helyt állni.

Az iparág helyzetét ez az elkötelezett dolgozói hozzáállás jellemezte a rendszerváltás előtt, és ezt követően a privatizáció során egészen napjainkig.

Tényként kell azonban megállapítani, hogy a magyar villamosenergia rendszer magánosítása máig ható súlyos konfliktusokat idézett elő a munkavállalók körében is.

Köztudott, hogy a privatizációt megelőzően az **Állami Számvevőszék részletes tanulmányi készített az iparág helyzetéről, és megállapította, hogy az iparág működőképessége, pénzügyi egyensúlya megfelelő árszabályozás útján, korszerűsített tarifa szerkezet mellett biztonsággal megteremthető. Reálfolyamatait értékelve pedig kiemelte, hogy Magyarország energia**

rendszere Európa egyik legjobban szervezett, korszerűen irányított vállaltcsoportjának tekinthető.

Mindezek ismeretében nem szükséges részletezni, hogy milyen „szakmai indokok” alapján hajtották végre azt a gyorsított, minden átgondolást nélkülöző privatizációt, melynek máig ható súlyos következményei tartósan fenn állnak.

Megállapítható az is, hogy ezt követően kialakított árrendszer nem szolgálta az iparág és a fogyasztók érdekét. Ellenkezőleg, a befektetői érdekek kiszolgálását, a profit gyors növekedését, és az ezzel együtt járó gyors tőkekivonást eredményezték.

Tényként kell lerögzíteni, hogy mindezek ellenére az állam tulajdonosi jelenléte, az állami tulajdonban maradt társaságok elkötelezett hozzáértő közreműködése, továbbá a korábbi évek átgondolt erőművi és hálózatfejlesztési stratégiája együttesen biztosították a magyar villamosenergia rendszer stabilitását, a rendszer műszaki egyensúlyának megőrzését, fenntartását.

Napjainkban azonban ismét súlyos veszély fenyegeti a villamosenergia iparágat a gyorsított piaci modell bevezetése, és a nemzeti holding társaság ellen indított támadások miatt.

Az események kísértetiesen hasonlítanak a privatizációt megelőző időszakra. Az Állami Számvevőszék elkészítette az iparág aktuális helyzetét bemutató összefoglaló értékelését, jelentését és ebben javaslatokat dolgozott ki a kormány és a gazdasági és közlekedési miniszter részére, melyek a piaci modell teljes körű bevezetésének kívánatos feltétel rendszerét tartalmazták.

Az egyik legfontosabb javaslatát, melyet a kormány számára fogalmazott meg, szó szerint idézzük:

„tűzze napirendre az ország hosszú távú eneregiapolitikájának és stratégiájának aktualizálását, és elfogadását, gondoskodjon arról, hogy a stratégiában komplexen jelenjenek meg a villamosenergia-termeléshez, elosztáshoz, felhasználáshoz kapcsolódó, üzleti, társadalmi, környezet és természetvédelmi szempontok, valamint az állami tulajdon védelme.”

Ez a nagy ívű mondat tökéletesen leképezi azt a cselekvési mezőt, mely kijelölte a kormány mozgásterét, a piacnyitást megelőző operatív feladatok összefüggő rendszerét.

Ma már az is bebizonyosodott, hogy a kormány letért erről az útról, a szakirányítást végző miniszter pedig rákényszerítette az iparágra a szabadpiaci modell gyorsított ütemű bevezetését.

A legnagyobb ellentmondás abban rejlik, hogy a szabályozás és törvényalkotás során, illetve a piaci modell bevezetésénél keletkezett problémákat a nemzeti holdingtársaság átalakításával, a nemzeti tulajdon – népi részvény bevezetésével álcázott akcióval – további mérséklésével kívánják elérni.

Ez a téves, tényeket nélkülöző állapot vészhelyzetet teremthet a magyar energiaszolgáltatásban.

Meggyőződésünk, hogy nincs itt az ideje a nemzeti energiarendszerek rombolásának, ellenkezőleg, tovább kell haladni a nemzeti érdekeket szolgáló holding szintű hosszú távú stratégia mentén.

Ez az ország érdeke, a fogyasztók érdeke és a mindenkori kormány érdeke.

Az energiarendszer működő képességét egy új nemzeti stratégia mentén kell helyreállítani, mely egyúttal biztosítja a rövid és hosszú távú stratégiai célok összehangolását, a nemzeti tulajdonban lévő társaságok dinamikus fejlődését.

Mindez megkívánja az érdekérvényesítés, érdekképviselő erősítését, a mindenirányú együttműködést, és új kapcsolatépítés fokozását az európai és hazai szakszervezetekkel, civil szervezetekkel, fogyasztói érdekvédő szervezetekkel, szakmai egyesületekkel, önkormányzatokkal.

ÁLTALÁNOS HELYZETKÉP A MAGYAR VILLAMOSENERGIA IPARRÓL ÉS AZ ENERGIAPOLITIKÁRÓL.

Az általános helyzetkép tézisszerű, rövid összeállítást kíván nyújtani arról az összetett kérdés-körről, mely a magyar villamosenergia rendszert, a privatizációt követően érte, figyelembe véve a liberalizáció hatásait és a jelen időben kialakított szabadpiaci versenymodell következményeit.

A privatizáció legfontosabb, ellentmondásos hatásai korábban vázlatosan bemutatásra kerültek ugyan, részletes kifejtésére jelen szakértői anyag keretei között sem nyílik lehetőség. Természetesen egy teljes körű bemutatásra szükség van, de ennek feltételei csak akkor teremthetők meg, ha valamennyi

privatizációs szerződés, minden záradékával együtt nyilvánosan kutatható és publikálható lesz.

Annyit azonban tényként kell lerögzíteni, hogy az iparág a privatizáció következtében napjainkig létszámának több mint 50%-át elvesztette, mégis nagyfokú elkötelezettség, felelősség és munkaszeretet jellemzi ezt a szolgáltatási tevékenységét biztosító dolgozókat.

Megállapítható az is, hogy már a privatizáció kezdetén számos szakmai egyesület, iparági szakértő, és az érdekképviselői szervezetek egyöntetű véleményt fogalmaztak meg: a privatizáció meghirdetett előnyei légből kapottak, teljesíthetetlenek

Különösen gyorsan bebizonyosodott, hogy a beígért, mintegy 600 Mrd Ft-os tőkeemelésből, fejlesztési célú befektetésből az iparág egy forintot sem realizált, és ez igaz mind a mai napig. Ezzel szemben lassan bebizonyosodik, osztalék formájában a jelzett nagyságrendű forrás kivonás történik.

Vitathatatlan azonban, hogy a magyar villamosenergia rendszerre a legerősebb nyomás a liberalizáció és a szabad piac elveit favorizáló doktriner politikai irányzat által következett be, mely egyúttal nélkülözte a legszükségesebb szakmai hozzáértést is.

A politikai „mindentudás”, az erőből történő szabályozás, a civil szervezetek, a szakszervezetek véleményének figyelmen kívül hagyása olyan állapotokat hozott létre, amely már-már az egész villamosenergia rendszer működőképességét veszélyezteti.

A magánosítást követő liberalizációs hatások világosan nyomon követhetők a törvényalkotás folyamataiban.

Az érdekképviselői szervezetek, közöttük a VDSZSZ is számtalan jobbító szándékú észrevételt, javaslatot fogalmazott meg az iparág és a fogyasztók összehangolt érdekét szem előtt tartva.

Kiemelést érdemel az állásfoglalás, mely a törvénykezés kezdeti időszakában 2005 január 20-án került megfogalmazásra:

„Az új törvényi szabályozás peremfeltételeit az EU irányelvek mellett alapvetően és elsősorban a magyar nemzeti érdekek előtérbe helyezésével megalkotott alábbi dokumentumok határozzák meg:

**Nemzeti Fejlesztési Terv
Gazdaságpolitikai alapok
Új energiapolitika**

Meggyőződésünk, hogy ezek elkészülte előtt nem szabad és nem lehetséges villamosenergia törvényt megalkotni”

A VDSZSZ ezt követően is nagy aktivitást fejtett ki, és részletes javaslatokat dolgozott ki, melyek a törvénykezést, és a működőképes piaci modell kialakítását célozták. Erről a FÜGGELÉK-ben nevesített összeállítások nyújtanak tájékoztatást.

Kiemelést érdemel az a közös állásfoglalás, melyet a Magyar Energiafogyasztók Szövetségével együtt került megfogalmazásra az Új Magyarország Fejlesztési Tervhez kapcsolódóan.

A programalkotás időszakában 2005 év során reális lehetőség nyílt arra, hogy Magyarország új fejlődési pályára lépjen, mely az energetika centrumba helyezésével, energiahatékonyság és energiatakarékosság révén biztosítottnak látszott.

Számos szakértői javaslat született külön energetikai operatív program kidolgozására, mely folyamatos összehangolt vezérlést, forrásfelhasználást tett volna lehetővé a kapcsolódó egyéb központi szervezésű önálló programok és a regionális törekvések között.

Az energetikai fejlesztések lokális alrendszeré révén a vidékfejlesztés és a foglalkoztatáspolitikai újszerű kapcsolatrendszerét létrehozva, új működési modell mellett hosszútávú, nemzeti érdekeket szolgáló energiaellátás megteremtése volt a szakértői célkitűzés.

Sajnálattal kell megállapítani, hogy az operatív programalkotás során, hiányos energia jövőkép mellett került felosztásra a felhasználható forrás.

Végül a fejlesztési terv hét operatív programja, valamint a területi régiók ugyancsak hét operatív programja még a kiemelt energetikai célterületeket is eljelenítették.

A rendelkezésre álló források kevesebb mint egy százaléka kerülhet energetikai célú felhasználásra, ennek számszerű értékei a mellékelt statisztikai adatok között bemutatásra kerültek.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv, EU terminológia szerint Nemzeti Stratégia Referencia Keret nem készíthető el egy jól átgondolt Nemzeti Energiastratégia megalkotása nélkül, fogalmazott számos szakértő a programkészítés időszaka alatt.

Ennek figyelembevételével ma is aktuális az elkészített tervek felülvizsgálata, revíziója.

A magyar villamosenergiarendszer helyzetértékeléséhez szorosan kapcsolódnak a mellékletben bemutatott részletesen kifejtett alábbi témacsoportok:

- ENERGIAPOLITIKA (1.sz. melléklet)
- PIACI MODELL (2.sz. melléklet)
- STATISZTIKAI ADATOK (3.sz. melléklet)

Ezek a mellékletek teljes betekintést adnak a törvénykezési folyamatokra, a jobbító szándéokra, szakértői javaslatok sokaságára, melyek kivétel nélkül a nemzeti érdekek érvényesíthetőségét szolgálják.

Sajnálattal kell azonban megállapítani, hogy a magyar energiaiparban az utóbbi időben felelős szakmai döntések, hosszú távú energiapolitikai kérdések, a fogyasztói érdekek és szakmai indokok negligálása mellett politikai szinten kerültek értékelésre, elbírálásra és döntésre.

A törvények és a kapcsolódó végrehajtási utasítások, árszabályozások gyorsított ütemű megalkotása nem tette lehetővé az érdemi együttműködést a szakmai- és civilszervezetekkel, fogyasztói- és munkavállalói érdekképviselőkkel.

Ma már az is bebizonyosodott, hogy a szabad piac teljes körű, gyors bevezetését erőltető szakminisztériumi intézkedések, az árak kusza szabályozása és késedelmes kihirdetése teljes zűrzavart eredményezett a villamosenergia szolgáltatás terén.

ZÁRSZÓ

Reménykedni lehet-e mindezek után, hogy lesz elég szakértelem és bátorság a politikai döntéshozók körében a korábbi, a rossz energetikai modellek és törvények korrekciójára, és egy új, **nemzeti érdekeket érvényesítő hosszú távú biztonságosan működő energiarendszert eredményező energiapolitika megalkotására, kihirdetésére, és következetes megvalósítására.**

Meggyőződésünk, hogy mindez csak a civil társadalom erős összefogása mellett, a szakmai és dolgozói érdekképviselőket ellátó egyesületek és szakszervezetek együttműködésével, közös szerepvállalásokkal valósítható meg.

A nemzeti érdekek érvényesítése ma mindennél előbbre való.

Az Európai Unió piaci típusú szabályozása az energiapolitikában teljes csődöt jelentett.

Az európai szintű bürokrácia és a hozzá nem értés beláthatatlan következményekkel, az energiaellátás műszaki-pénzügyi alapjainak szétrombolásához, az ellátásbiztonság megszűnéséhez vezethet.

A XXI. század az **energia százada**, amely nemzet nem képes saját energia ellátásának biztonságát megteremteni, elvesz, gazdasága szétesik, a globalizáció felfalja, a kialakuló félben lévő újkori gyarmatbirodalom részévé válik.

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy nemzeti függetlenségünk, a nemzet felemelkedése és fejlődése áll vagy bukik azon, hogy sikerül-e megalkotni egy olyan energiapolitikát, mely képes stratégiai célokat szolgálva egy új gazdaságpolitikai követelmény rendszerét kiszolgálni.

Az új gazdaságpolitika pedig helyreállítási ciklusok láncolatát követi, mely a globalizáció keretei között is képes a nemzeti érdekek érvényesítését biztosítani. Ennek a gazdaságpolitikának első, legfontosabb eleme az **új energiapolitika kialakítása**, az új nemzeti energiastratégia megteremtését célzó helyreállítási ciklus, törvények által biztosított végrehajtása.

Ennek az energiapolitikának számos eleme, egy-egy terület részletes bemutatása felismerhető a szakmai szervezetek, egyesületek, fogyasztói érdekképviselőket, szakszervezetek által kifejtett állásfoglalásokban egy-egy terület részletes kifejtése, bemutatása során.

A civil szervezetek segítő szándékú együttműködése mind ez ideig nem vezetett eredményre. Különösen szembetűnő ez a villamosenergia rendszer szabályozási-törvénykezési folyamatát tekintve, mely 2008 január 1-i hatállyal olyan piaci versenyt kényszerített a rendszerre, mely a fogyasztók teljes „kiszolgáltatottságát” eredményezte.

Közismert, hogy ebben a „kiagyalt modell”-ben csak a profit-érdek dominál, a fogyasztói érdek nem érvényesíthető, az árak drasztikus növekedése egyértelművé vált. Az ellátás biztonság nem garantálható, a „szabályozott” fejlesztéspolitika csőd felé vezet, a felelősség elkenődik, az átláthatóság megszűnő félben, a zűrzavar teljes mértékben eluralkodik.

A magyar villamosenergia rendszer stabilitása csak olyan helyreállítási ciklus mentén teremthető meg, amely műszaki-gazdasági téren egyaránt új alapot teremt, új törvényi szabályozást alkot.